TOIMINTAOHJE
Koekäyttöön
13.5.2005

Toimintaohje on koekäytössä kunnes se viimeistellään uuden elintarvikelain hyväksymisen jälkeen.

”KIELLETYN” TORJUNTA-AINEEN JÄÄMÄ KASVIPERÄISESSÄ ELINTARVIKKEESSA

Ohjeen tarkoituksena on luoda yhdenmukainen menettely niitä tapauksia varten, kun kotimaisesta kasviperäisestä elintarvikkeesta todetaan ”kielletyn” torjunta-aineen jäämiä. ”Kielletyllä” torjunta-aineella tarkoitetaan:

- torjunta-ainetta, jonka käyttö ei ole Suomessa sallittua kyseiselle tuotteelle,
- torjunta-ainetta, jonka käyttö on ollut sallittua Suomessa, mutta joka on poistettu/poistunut kansallisesta torjunta-ainerekisteristä,
- torjunta-ainetta, jota ei ole koskaan hyväksytty käytettäväksi Suomessa.

Kotimaisten kasviperäisten elintarvikkeiden jäämätutkimuksia teettävät Elintarvikevirasto (EVI), Kotimaiset Kasvikset ry, Helsingin kaupungin ympäristökeskus ja muut kunnalliset elintarvikevalvontaviranomaiset. Kuntien elintarvikevalvontaviranomaiset ottavat näytteet Elintarvikeviraston ja Kotimaiset Kasvikset ry:n tutkimuksia varten. Kuntien valvontaviranomaiset vastaavat myös elintarvikelain nojalla tehtävistä valvontatoimenpiteistä. Torjunta-ainelain mukaisista toimenpiteistä vastaa Kasvintuotannon tarkastuskeskus (KTTK), joka käyttää valvonnassa apunaan Työvoima- ja elinkeinokeskuksia (TE-keskukset).

HUOM.:

- Jos näytteenottotietojen perusteella käy ilmi, että viljelyssä on käytetty kiellettyä torjunta-ainetta, mutta tuotteesta ei todeta aineen jäämiä, tulee asiasta ilmoittaa suoraan Kasvintuotannon tarkastuskeskukselle (puh. 020 77 2003).

- Jos Työvoima- ja elinkeinokeskus toteaa, että viljelyksellä on käytetty kiellettyä torjunta-ainetta, sen tulee ottaa yhteyttä Kasvintuotannon tarkastuskeskukseen, joka antaa tarkemmat ohjeet näytteenotosta mahdollisten torjunta-ainejäämien määrittämistä varten.

TOIMENPITEET JÄÄMÄN JOHDOSTA

1. Elintarvikevalvontaviranomaisten toimenpiteet

Kun tuotteessa todetaan kielletyn torjunta-aineen jäämä, tulee asiasta tehdä ilmoitus Elintarvikevirastoon. Laboratorio ilmoittaa tutkimustuloksesta tutkimuksen teettäneelle valvontaviranomaiselle, joka ilmoittaa asiasta Elintarvikevirastoon. Kotimaiset Kasvikset ry:n tutkimustuloksista ilmoituksen tekee Tullilaboratorio (asiasta on maininta Kotimaiset Kasvikset ry:n ja Tullilaboratorion välisessä sopimuksessa). Kasvintuotannon tarkastuskeskus ilmoittaa torjunta-aineiden käytön valvonnassa todetuista kiellettyjen torjunta-aineiden jäämistä Elintarvikevirastoon.

Elintarvikevirasto selvittää näytteenottokunnan valvontaviranomaisen kanssa tarvittaessa näytteiden alkuperän (vähittäismyynnistä otetut näytteet).

Elintarvikeviraston johdolla tehdään jäämää koskeva vaara-analyysi. Asiantuntija-apua antavat Tullilaboratorio, Kasvintuotannon tarkastuskeskus ja Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvon-

takeskus (STTV). Tarvittavista jatkotoimenpiteistä päätetään vaara-analyysin perusteella alla olevan mukaisesti riippuen siitä, onko kyseessä välitön terveysvaara vai ei.

1. Kyseessä on välitön terveysvaara

Välitön (akuutti) terveysvaara on kyseessä silloin, kun jo yhden päivän aikana tai yhdellä aterialla nautittu määrä jäämää sisältävää elintarviketta saattaa aiheuttaa terveysvaaran. Tällöin tuotteen myynti kielletään ja tuote vedetään pois markkinoilta.

Jos kyseessä on akuutti terveysvaara, Elintarvikevirasto pyytää viljelijän kunnan elintarvikevalvontaviranomaista selvittämään, onko jäämäongelma rajattavissa tiettyyn erään/tiettyihin eriin vai koskeeko se kaikkia kyseisiä tuotteita. Jos viljelijä ei pysty osoittamaan, että ongelma on rajattavissa, sen katsotaan koskevan kaikkia tuotteita. Kunnan valvontaviranomainen selvittää viljelijältä myös, mihin tuotteita on toimitettu. EU:n elintarvikeasetuksen 178/2002 artiklan 18 mukaan viljelijällä tulee olla jäljitettävyyttä varten tiedot siitä, mihin tuotteita on toimitettu.

Valvontaviranomaisten tulee ryhtyä toimenpiteisiin tuotteiden myynnin kieltämiseksi. Valvontatoimenpiteistä päättää kunnan valvontaviranomainen, lääninhallitus tai Elintarvikevirasto sen mukaan, miten laajalle alueelle tuotteita on toimitettu myyntiin.

Elinkeinonharjoittajan tulee asetuksen 178/2002 artiklan 19 mukaisesti vetää pois myynnistä kauppaan jo toimitetut tuotteet. Jos elinkeinonharjoittaja ei ryhdy vapaaehtoisesti toimenpiteisiin tuotteiden poistamiseksi myynnistä, valvontaviranomaisen tulee antaa asiasta määräys elinkeinonharjoittajalle. Valvontaviranomaiset varmistavat takaisinvedon toteutumisen. Elinkeinonharjoittajan tulee tiedottaa kuluttajille tuotteiden takaisinvedosta. Jos elinkeinonharjoittaja ei toteuta tiedottamista vapaaehtoisesti, viranomainen tiedottaa asiasta toimijan kustannuksella.

Elintarvikevalvontaviranomainen ei voi asettaa pellossa vielä korjaamatta olevia kielletyllä torjunta-aineella käsiteltyjä tuotteita myyntikieltoon. Näin siksi, että elintarvikemääräyksiä sovelletaan tuotteisiin vasta sadonkorjuun jälkeen. Jos kielletyllä torjunta-aineella käsiteltyjä tuotteita on vielä pellossa korjaamatta, kunnan valvontaviranomaisen tulee antaa elintarvikelain nojalla viljelijälle määräys, että viljelijä ei saa toimittaa myyntiin tuotteita, joissa on kyseisen torjunta-aineen jäämiä (tuote on ihmisravinnoksi sopimaton). Viljelijän on omavalvonnassaan varmistettava, ettei myyntiin toimitettavissa tuotteissa ole jäämiä (tutkimukset). Kunnan valvontaviranomainen voi sadonkorjuun yhteydessä tarvittaessa ottaa näytteitä viljelijän omavalvonnan toimivuuden varmistamiseksi. Näytteenotto- ja tutkimuskulut maksaa tällöin viljelijä (elintarvikelain 24 §).

Jos myyntikielto on asetettu koskemaan kaikkia tuote-eriä ja viljelijä haluaa osoittaa osan eristä olevan määräystenmukaisia, viljelijä voi pyytää kunnan valvontaviranomaista ottamaan niistä näytteet (virallinen näyte). Viljelijä maksaa näytteenotto- ja tutkimuskulut. Kunnan valvontaviranomaisen tulee purkaa myyntikielto kyseisten tuote-erien osalta, jos näytteet ovat määräystenmukaisia.

2. Kyseessä ei ole välitön terveysvaara

Jos välitöntä terveysvaaraa ei ole, kunnan valvontaviranomaisen tulee asettaa maatilalla tai muussa varastossa olevat tuotteet myyntikieltoon. Jos viljelijä ei pysty osoittamaan, että ongelma rajoittuu vain tiettyyn erään/tiettyihin eriin, sen katsotaan koskevan kaikkia kyseisiä tuotteita. Kauppaan jo toimitettuja tuotteita ei tarvitse ryhtyä vetämään pois myynnistä.

Elintarvikevalvontaviranomainen ei voi asettaa pellossa vielä korjaamatta olevia kielletyllä torjunta-aineella käsiteltyjä tuotteita myyntikieltoon. Näin siksi, että elintarvikemääräyksiä sovelletaan tuotteisiin vasta sadonkorjuun jälkeen. Jos kielletyllä torjunta-aineella käsiteltyjä tuotteita on vielä pellossa korjaamatta, kunnan valvontaviranomaisen tulee antaa elintarvikelain nojalla viljelijälle <u>määräys</u>, että viljelijä ei saa toimittaa myyntiin tuotteita, joissa on kyseisen torjunta-aineen jäämiä (tuote on ihmisravinnoksi sopimaton). Viljelijän on omavalvonnassaan varmistettava, ettei myyntiin toimitettavissa tuotteissa ole jäämiä (tutkimukset). Kunnan valvontaviranomainen voi sadonkorjuun yhteydessä tarvittaessa ottaa näytteitä viljelijän omavalvonnan toimivuuden varmistamiseksi. Näytteenotto- ja tutkimuskulut maksaa tällöin viljelijä (elintarvikelain 24 §).

Edellä sanotusta poiketen <u>myyntikieltoa/määräystä ei kuitenkaan aseteta, jos</u>:
- jäämä on peräisin pysyvästä, hitaasti hajoavasta torjunta-aineesta, jonka käyttö on ollut aiemmin sallittua Suomessa (esim. endosulfaani), <u>ja</u> kun
- jäämäpitoisuus alittaa EU:ssa ko. tuotteelle asetetun enimmäispitoisuusrajan.

Jos myyntikielto on asetettu koskemaan kaikkia tuote-eriä ja viljelijä haluaa osoittaa osan eristä olevan määräystenmukaisia, viljelijä voi pyytää kunnan valvontaviranomaista ottamaan niistä näytteet (virallinen näyte). Viljelijä maksaa näytteenotto- ja tutkimuskulut. Kunnan valvontaviranomaisen tulee purkaa myyntikielto kyseisten tuote-erien osalta, jos näytteet ovat määräystenmukaisia.

2. Kasvinsuojeluaineiden käyttöä valvovien viranomaisten toimenpiteet

Saatuaan tiedon kielletyn torjunta-aineen jäämästä Elintarvikevirasto ilmoittaa asiasta Kasvintuotannon tarkastuskeskukselle.

Kasvintuotannon tarkastuskeskus ottaa yhteyttä asianomaiseen Työvoima- ja elinkeinokeskukseen ja pyytää sitä selvittämään jäämän alkuperää. TE -keskus tekee tarkastuksen maatilalla. Jatkotoimenpiteet määräytyvät sen mukaan, onko kyseessä todellinen käyttö vai kontaminaatio.

1. Kyseessä on kielletyn torjunta-aineen käyttö

Jos viljelyssä on käytetty kiellettyä torjunta-ainetta, Kasvintuotannon tarkastuskeskus määrää seuraamustoimenpiteistä. Seuraavana vuonna Työvoima- ja elinkeinokeskus tekee uusintatarkastuksen tilalla ja ottaa tarvittaessa näytteitä tutkimuksia varten.

2. Kyseessä on kontaminaatio

Kontaminaatiolla tarkoitetaan jäämää torjunta-aineen aiemmasta sallitusta käytöstä, tuulikulkeumaa tms. Esimerkkinä aiemmasta käytöstä aiheutuvasta jäämästä on tilanne, jossa kasvihuoneen maaperään tai rakenteisiin on jäänyt torjunta-ainetta, joka tietyissä olosuhteissa höyrystyy ja siirtyy tuotteisiin.

Jos jäämän syyksi todetaan kontaminaatio, Kasvintuotannon tarkastuskeskus tekee tarvittaessa aloitteen Torjunta-ainelautakunnalle (TAL) torjunta-aineen käyttörajoitusten muuttamiseksi. Torjunta-ainelautakunta voi tarvittaessa lisäksi velvoittaa torjunta-aineen markkinoijan tarroittamaan vanhat myyntipäällykset ja/tai tiedottamaan käyttörajoitusten muuttumisesta muulla tavoin.

Toimintaohje on esitetty seuraavalla sivulla kaavion muodossa. Elintarvikevalvontaviranomaisten toimenpiteet on kuvattu lähtien kaavion vasemmasta yläreunasta oikealle (laatikot varustettu kat-

koviivoin). Kasvinsuojeluaineiden käyttöä valvovien viranomaisten toimenpiteet on kuvattu kaavion vasemmasta yläreunasta alaspäin.

Ilmoittaminen valvontatoimenpiteistä

Työvoima- ja elinkeinokeskukset ilmoittavat toimenpiteistään Kasvintuotannon tarkastuskeskukselle, joka ilmoittaa niistä edelleen Elintarvikevirastolle. Virasto ilmoittaa toimenpiteistä asianomaiselle kunnan valvontaviranomaiselle.

Vastaavasti kunnan valvontaviranomainen ilmoittaa valvontatoimenpiteistään Elintarvikevirastolle, joka tiedottaa niistä Kasvintuotannon tarkastuskeskukselle ja torjunta-ainejäämälöydöksestä ilmoittaneelle kunnan valvontaviranomaiselle.

MENETTELY KUN KOTIMAISESTA TUOTTEESTA TODETAAN ”KIELLETYN” TORJUNTA-AINEEN JÄÄMÄ

Alkutuot. valvont. toimenpit.

Elintarvikevalvontaviranomaisten toimenpiteet

Ilmoitus tutkimustuloksesta EVIlle. EVI ja näytteenottokunnan valvontaviranomainen selvittävät tarvittaessa näytteen alkuperän.

EVI ilmoittaa tutkimustuloksesta KTTK:lle

KTTK pyytää ao. TE-keskusta selvittämään jäämän alkuperää

TE-keskus tekee tarkastuskäynnin tilalla

Onko kyseessä kielletyn torjunta-aineen käyttö?

ON

EI

Kyseessä on kontaminaatio (jäämä aiemmasta käytöstä, tuulikulkeuma tms.)

KTTK tekee tarvittaessa aloitteen TAL:lle torjunta-aineen käyttörajoitusten muuttamiseksi

TAL tekee päätöksen torjunta-aineen käyttörajoitusten muuttamisesta ja määrää tarvittaessa velvoitteita torjunta-aineen myyjälle

KTTK sanktioi viljelijää

TE-keskus tekee uusintatarkastuksen tilalla seuraavana vuonna ja ottaa tarvittaessa näytteitä tutkimuksia varten

EVIn johdolla tehdään jäämää koskeva vaara-analyysi: Tullilaboratorio ja KTTK avustaa riskinarvioinnissa, tarvittaessa konsultoidaan STTV:tä

Onko kyseessä akuutti terveysvaara?

EI

ON

EVI pyytää viljelijän kunnan elintarvikevalvontaviranomaista selvittämään, mitä tuote-eriä jäämäongelma koskee ja mihin ko. tuotteita on toimitettu

1) Valvontaviranomainen asettaa myyntikiellon
2) Elinkeinonharjoittaja vetää kauppoihin jo toimitetut tuotteet pois myynnistä
3) Elinkeinonharjoittaja tiedottaa asiasta kuluttajille
4) EVI pyytää kuntaviranomaisia varmistamaan takaisinvedon täytäntöönpanon
5) Tarvittaessa kunnan valvontaviranomainen antaa viljelijälle määräyksen, että myyntiin ei saa toimittaa tuotteita, joissa on kyseisen torjunta-aineen jäämiä

Kunnan valvontaviranomainen:
- asettaa maatilalla/muussa varastossa olevat tuotteet myyntikieltoon (poikkeus: kyseessä on hitaasti hajoava torjunta-aine ja jäämäpitoisuus alle EU-enimmäisrajan)
- antaa tarvittaessa viljelijälle määräyksen, että myyntiin ei saa toimittaa tuotteita, joissa on kyseisen torjunta-aineen jäämiä

Kunnan valvontaviranomainen ottaa lisää näytteitä, jos viljelijä haluaa osoittaa tuotteiden olevan määräystenmukaisia (viljelijä maksaa näytteenotto- ja tutkimuskulut)

Valvontaviranomainen purkaa myyntikiellon, jos näytteet ovat määräystenmukaisia